

Beekherstel de Keersop onder strenge voorschriften

Begin deze maand is de uitvoering begonnen van het inrichtingsplan Bergeijk-Keersop. De Keersop behoort voor zowel vissen (23 soorten) als voor macrofauna (meer dan tweehonderd soorten) tot één van de rijkste laaglandbeken van Nederland. De herinrichting vraagt daarom het nodige 'beleid'. De beek, met de aanliggende gronden, vormt onderdeel van de ecologische hoofdstructuur, deels met de status van Natte NatuurParel (in landelijke termen: TOP-gebied). De Keersop zelf is aangemeld als Habitatrichtlijngebied (Natura 2000).

De Keersop ligt in Noord-Brabant, circa 15 kilometer zuidwestelijk van Eindhoven. De beek stroomt vanaf de Belgische grens in noordoostelijke richting en mondt bij Valkenswaard uit in de Dommel. Het is een natuurlijk afwaterende beek, maar al eeuwenlang is ingegrepen ten behoeve van de landbouw en de watermolens. Onlangs is in vijf deelgebieden bij Bergeijk een begin gemaakt met het herstel van de beek over een lengte van drie kilometer, tegelijk met de inrichting van circa 60 hectare ecologische hoofdstructuur.

Het project wordt uitgevoerd onder de vlag van de reconstructiecommissie Boven-Dommel. Dienst Landelijk Gebied voert de supervisie, daarbij ondersteund door adviesbureau Kragten. Andere partijen zijn Waterschap De Dommel, Staatsbosbeheer en de gemeente Bergeijk. Provincie Noord-Brabant subsidieert het merendeel van de uitvoeringskosten. Het inrichtingsplan is erop gericht de bijzondere natuurwaarden van het beekdal te versterken door middel van beekherstel, natuurontwikkeling en de

aanleg van faunapassages. In drie van de vijf deelgebieden wordt de huidige loop van de Keersop vervangen door een nieuwe, meanderende loop.

Beekprik

Het water van de Keersop is kalkrijk, waardoor - naast stromingsminnende soorten - veel kalkminnende soorten voorkomen. Wel heeft de Keersop te kampen met verhoogde concentraties zware metalen (onder andere zink) en een hoog nutriëntengehalte.

In de Keersop komt de zeldzame beekprik voor. Deze vis heeft een bijzondere levenscyclus: als blinde larve brengt hij het grootste gedeelte van zijn leven door in de grindige en grofzandige beekbodem. Na volwassenwording stopt hij met fourageren en na de paaiperiode volgt een spoedige dood. Door beeknormalisatie en verslechtering van de waterkwaliteit van veel Nederlandse beken is de soort de laatste decennia sterk achteruit gegaan. Daarom heeft de beekprik een beschermde status via

de Flora- en faunawet en is hij aangewezen als Habitatrichtlijnsoort.

Ecologie

Door de aanwezigheid van de beekprik wordt bij het graafwerk zorgvuldig te werk gegaan. Men werkt volgens een ecologisch protocol dat is goedgekeurd door het waterschap en het ministerie van LNV. Begin september is begonnen met het graven van de nieuwe meanders. De nieuwe beekloop wordt verdeeld in trajecten, waarbij aan de bovenstreamse zijde een gronddam wordt aangebracht met een tijdelijke duiker. Zodoende kan het debiet van de Keersop gelijkmatig over de nieuwe en de oude loop worden verdeeld. Tijdens het voorjaar en de zomer van 2009 worden geen werkzaamheden uitgevoerd. De meanders kunnen zich in deze periode stabiliseren en gekoloniseerd worden door waterplanten en -dieren, bijvoorbeeld door de larven van de beekprik. Aangezien in de oude beekloop nog nagenoeg de volledige flora en fauna aanwezig is, wordt bij zeer lage afvoeren het gehele debiet door de oude loop geleid.

De huidige situatie langs de Keersop.

Pas in de loop van volgend jaar wordt de debietverdeling langzaam verschoven ten gunste van de nieuwe loop.

Volgend jaar september wordt de oude beekloop gedempt. De duikers in de meanders worden verwijderd en vervangen door een gronddam in de oude loop. Hierdoor verdwijnt de stroming in de oude beekloop, waardoor stromingsminnende soorten geneigd zijn op zoek gaan naar delen waar wel stroming aanwezig is. Hierna wordt zoveel mogelijk fauna uit het afgedamde traject gevangen (met elektrovisserij en schepnetten) en verzameld in bakken. De benedenstroomse opening van het te dempen traject wordt afgesloten met een keernet om te voorkomen dat vissen vanuit stroomafwaarts gelegen delen het te dempen gedeelte in zwemmen.

Daarnaast is het nodig de beekbodem af te schrapen met schepnetten, zodat ook de larven van de beekprik kunnen worden verplaatst voordat het dempen begint. Na het afschrapen worden als steekproef een paar graafbakken bodemmateriaal opgeschept en gecontroleerd op het voorkomen van larven van de beekprik en eventueel andere vissoorten (waaronder het biermpje). Afhankelijk van de steekproef wordt doorgeslagen met het vangen of kan worden begonnen met het dempen. De afgevangen fauna worden overgezet naar de bovenstrooms gelegen beektrajecten waar

geen werkzaamheden op het programma staan.

Het dempen gebeurt met twee graafbakken. Met één graafbak duwt men het water en de toch nog achtergebleven fauna in stroomafwaartse richting, met de tweede graafbak stort men grond in de beek. Het keernet aan het benedenstroomse uiteinde van het traject wordt verwijderd wanneer men de laatste 25 meter van het traject dempt om de laatste aanwezige fauna te laten ontsnappen.

Archeologie

Tijdens de voorbereiding zijn in twee deelgebieden archeologische vondsten gedaan. Het betrof resten van een middeleeuwse kapel en resten van een laatmiddeleeuwse watermolen. Ook binnen de drie andere deelgebieden bestaat een reële kans op het voorkomen van gave archeologische resten in de ondergrond. Het graven van nieuwe meanders en poelen vindt daarom plaats onder toezicht van een archeoloog. Van de locaties met de hoogste trefkans worden profielopnames gemaakt tijdens de graafwerkzaamheden.

Inrichtingsmaatregelen EHS

De middels kavelruil en aankoop verworven gronden langs de Keersop zijn bestemd voor natuurontwikkeling. Op enkele percelen wordt de toplaag verwijderd. Daarmee verdwijnt de voedselrijke bovengrond van de

voormalige landbouwpercelen en ontstaan de voor het beekdal karakteristieke, natte omstandigheden. Tijdens de planfase is hydraulisch onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van het inrichtingsplan voor de waterstanden. De te ontwikkelen vegetaties bestaan uit een afwisseling van soortenrijke wei- en hooilanden, nat grasland, moeras, elzenbroekbos, wilgenstruweel en droge bostypen. Deze vegetaties worden gedeeltelijk aangeplant, maar grotendeels wordt ingezet op een natuurlijke ontwikkeling. In twee deelgebieden worden poelen aangelegd. Nieuwe houtwallen moeten het historische, besloten karakter van het beekdal doen terugkeren. Voor de beekbegeleidende fauna, bijvoorbeeld de waterspitsmuis (ook een Habitatrictlijnsoort), worden faunapassages aangelegd bij enkele wegen met nauwe bruggen over de Keersop. Waar mogelijk worden voorzieningen onder bruggen aangebracht in de vorm van doorgetrokken oevers.

Al met al zal de uitvoering van het inrichtingsplan Bergeijk-Keersop resulteren in de eerste vijf delen natuurlijk beekdal langs de Keersop. De oorspronkelijke meandering is gereconstrueerd en de historische landschapsstructuur hersteld.

Paul van Zandvoort en Evelien Thomas (Kragten)
Nico van den Berg (Dienst Landelijk Gebied)

Een deel van de Keersop is al eerder hersteld.

